

МУЗЕЄФІКАЦІЯ ТАНЦЮ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Гнатенко Ю. Б.

*студентка II курсу факультет культури і мистецтв
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

Косаковська Л. П.

*кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри хореографії
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Танець є однією з найдавніших форм художнього самовираження людини, що відображає культурні традиції, соціальні взаємодії та історичний досвід суспільства. Упродовж століть танцювальні практики формували важливу частину культурної ідентичності народів і передавалися переважно усним шляхом від покоління до покоління. На сучасному етапі танець розглядається як важливий елемент нематеріальної культурної спадщини.

Особливістю танцю є його тимчасова природа, адже, на відміну від інших видів мистецтва, він існує лише у момент виконання і не має сталої матеріальної форми. Це значно ускладнює процес його збереження та дослідження. З цієї причини виникла необхідність розробки спеціальних методів фіксації хореографічної інформації.

Проблема документування танцю виникла в давні часи. Через неможливість зберігати рух у матеріальній формі танцювальна традиція передавалася переважно через безпосереднє навчання та наслідування. Однак, із розвитком науки, зокрема, мистецтвознавства, з'явилися спроби створити системи запису руху.

У сучасному культурному просторі особливого значення набуває процес музеєфікації танцю – перетворення танцювальної практики на об'єкт музейного дослідження, документування та презентації. Такий підхід дозволяє не лише зберігати танцювальну спадщину, а й створювати умови для її подальшого вивчення та популяризації.

З розвитком технічних засобів у ХХ столітті почала активно застосовуватися відеофіксація, що стала одним із найбільш ефективних методів документування танцювального мистецтва. Відеозапис дозволяє зберігати не лише самі рухи, а й пластику, манеру виконання, емоційний стан виконавців та взаємодію з музичним супроводом.

Сучасні дослідники підкреслюють, що найбільш ефективним є комплексний підхід до фіксації танцю, який поєднує відеоархівування,

фотографування, графічну нотацію та інтерв'ювання носіїв традиції [2, с. 57].

У другій половині ХХ століття танець почали розглядати як важливу складову нематеріальної культурної спадщини. Значну роль у цьому процесі відіграла діяльність ЮНЕСКО, яка у 2003 році прийняла Конвенцію про охорону нематеріальної культурної спадщини [3, с. 4].

У різних країнах світу почали створювати спеціалізовані музеї та архіви танцю. Серед них важливе місце займають Dance Museum Stockholm у Швеції та Centre national de la danse у Франції, які займаються збиранням відеоархівів, дослідженням танцювальної культури та організацією виставкових проєктів [6].

Сучасні музеї активно використовують цифрові технології для презентації танцювального мистецтва. Мультимедійні інсталяції, відеоархіви та інтерактивні експозиції дозволяють відвідувачам ознайомитися з різними аспектами танцювальної культури та її історичним розвитком.

У сучасній Україні важливу роль у збереженні танцювальної спадщини відіграють культурні установи та наукові центри. Однією з таких інституцій є Музей історії українського хореографічного мистецтва у місті Кропивницький, де зібрано значну кількість матеріалів, що стосуються розвитку українського танцю – понад 4800 експонатів [5].

Колекція музею включає архівні документи, фотографії, сценічні костюми, афіші, відеоматеріали та особисті архіви відомих хореографів і виконавців. Значна увага приділяється документуванню історії українського народного та сценічного танцю, збереженню матеріалів про діяльність професійних танцювальних колективів, а також популяризації української хореографічної культури через виставкові проєкти та науково-дослідну роботу.

Важливу роль у фіксації та популяризації традиційної культури відіграє Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара». У межах його діяльності здійснюється системна робота з дослідження та документування елементів нематеріальної культурної спадщини, зокрема традиційних танців.

Працівники центру проводять фольклорні експедиції, під час яких здійснюється відеофіксація танців, записуються інтерв'ю з носіями традиції та збираються відомості про локальні особливості танцювальної культури різних регіонів України. Зібрані матеріали систематизуються, класифікуються та поступово оцифровуються, формуючи електронні архіви традиційного танцю. Окрім дослідницької діяльності, центр організовує культурно-просвітницькі заходи, майстер-класи та тематичні події, спрямовані на популяризацію традиційних танцювальних практик серед широкої аудиторії [7].

У 2015 році започатковано проведення культурно-мистецького заходу «Ніч традиційного танцю», відеозаписи якого занесено до онлайн-бази. Основними ініціаторами та дослідниками є І. Фетисов («Божичі»), О. Бут («Буття»), А. Богород та К. Міщенко [7].

Проект «Усна історія для спадщини танцю» (НХМУ, 2025) впроваджує метод глибинних інтерв'ю для збору професійних знань про танець. На думку експертів, метод усної історії сприяє збереженню культурного коду нації, соціальної взаємодії та розвитку колективних практик танцю. Це дозволяє поєднувати суб'єктивний досвід виконавців з об'єктивною відео- та фотодокументацією [4].

Волинський регіон має багату танцювальну традицію, яка сформувалася під впливом історичних і культурних процесів. До характерних танцювальних форм регіону належать польки, кадрили, вальси та локальні варіанти народних танців [1, с. 83].

Важливу роль у дослідженні та популяризації фольклорної спадщини регіону відіграють науковці та студенти Волинський національний університет імені Лесі Українки, які здійснюють фольклорні експедиції та збирають матеріали з традиційної культури Волині. Однак, на сьогодні на Волині відсутній архів або спеціалізований музей, присвячений танцювальній культурі.

Світовий досвід засвідчує важливість створення спеціалізованих архівів і музеїв танцю, які займаються збереженням та популяризацією танцювальної спадщини. В Україні цей процес поступово розвивається завдяки діяльності культурних інституцій та науковців.

У підсумку зазначимо, що у регіонах, зокрема на Волині, існує нагальна потреба створення системних програм документування традиційного танцю. А відтак, розвиток цифрових архівів і використання сучасних технологій може стати важливим кроком у збереженні танцювальної культури та її інтеграції у сучасний культурний простір.

Література:

1. Гончарук В. Народні танці Волині: традиції та сучасність. Луцьк, 2020. 156 с.
2. Іваненко Л. Методика фіксації танцювальних практик у музеях. Київ, 2019. 112 с.
3. ЮНЕСКО. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. Париж, 2003. 18 с.
4. Кабацій М. Рух як музейний експонат: як у НХМУ працюють над можливістю архівувати танець. Суспільне Культура. 2025. URL: <https://suspilne.media/culture/> (дата звернення: 12.05.2026).
5. Музей історії українського хореографічного мистецтва. URL: <https://uacrisis.org/uk/mystetstvo-tantsya-vidkryut-muzeyam> (дата звернення: 12.05.2026).

6. Музей танцю у Стокгольмі. URL: <https://dance.knukim.edu.ua/muzej-tancyu/> (дата звернення: 12.05.2026).

7. Про музей. Історія. Музей Івана Гончара. URL: <https://honchar.org.ua/history-of-museum-and-building> (дата звернення: 12.05.2026).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-630-3-81>

БАЛ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН: ІСТОРІЯ, ФУНКЦІЇ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ

Кутузов М. Ю.

асистент кафедри хореографії

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Гілязова М. О.

студентка III курсу факультету культури і мистецтв,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Бал, як соціокультурне явище має вагоме значення в історії європейської та світової культури, адже він виступає не лише формою дозвілля, а й особливим простором соціокультурної взаємодії. В епоху Відродження бали стали невід'ємною частиною придворної культури, однак згодом поширилися серед ширших верств населення, відображаючи особливості соціальної структури та культурних уявлень різних історичних періодів. Важливу роль у цьому відігравали танець, музика, вбрання і правила етикету, які формували специфічну атмосферу та слугували своєрідним механізмом комунікації між представниками різних соціальних груп.

Історія перших балів сягає часів середньовічної Європи. При дворах знаті почали з'являтися урочисті танцювальні зібрання. У культурній парадигмі середньовіччя бальний танець постає як своєрідний маркер, естетична візитівка привілейованого класу, де присутня грація, тендітна краса, підкреслена витонченість рухів і поз, дорогоцінна розкіш вбрання, що підкреслювали соціальну винятковість еліти [3, 179].

Як писав Курт Закс «Спонтанність пройшла, придворний і народний танець були розділені раз і назавжди. Вони будуть постійно впливати один на одного, але їхні цілі стали принципово іншими» [4].

Особливо активно бали розвивалися в Італії та Франції у XIV–XV століттях. В цей період вони не обмежувались функцією дозвілля, а почали набувати значення соціокультурних подій, що з часом інтегрували у собі елементи святковості, художнього